

FRANCUSKI ČLANOVI KAO KVANTIFIKATORI

Prilagodba teorijskog okvira potrebama nastave

Sanja Grahek *
Filozofski fakultet, Zagreb

Potaknuti zaključkom da jedan od glavnih izvora tipičnih učeničkih pogrešaka u uporabi članova leži u tome što se u nastavi francuskog kao stranog jezika zanemaruje njihova funkcija na polju kvantifikacije (preciziranje opsega u kojem govornik predočava pojam označen imenicom), ovdje želimo predložiti jednostavan, potrebama nastave prilagođen teorijski okvir za svladavanje te gramatičke jedinice.

Ključne riječi: francuska gramatika, sustav članova, kvantifikacija, teorija i metodika

Gramatički neprihvatljive rečenice proizvedene u procesu učenja stranog jezika svjedoče, u jednom broju slučajeva, o primjeni pravila sustava materinskog jezika na strani: recimo, **Je me demandais qu'est-ce qu'ils me proposeront* u francuskom, prema hrvatskom *Pitala sam se što će mi predložiti*. Međutim, ako je, kao u slučaju francuskog člana za izvorne govornike hrvatskog, posrijedi sustav kojim materinski jezik ne raspolaže, uzrok pogrešaka može, uz ostalo, biti i neprimjeren prikaz koji se učeniku daje na teorijskoj razini. U tom svjetlu, kao jedan od glavnih izvora učeničkih pogrešaka u uporabi članova vidimo zanemarivanje važne uloge koju oni imaju na polju kvantifikacije. Naime, nastavnici se prigodom predstavljanja te gramatičke jedinice najčešće oslanjaju na samo jedan od dva postojeća pristupa sustavu koji tvore određeni, neodređeni i partitivni član u francuskom: na stajalište da su ti jezični elementi isključivo aktualizatori, to jest determinanti kojih je temeljna značenjska funkcija izraziti opreku između kategorija određenosti i neodređenosti. To stajalište, unutar kojeg se obilježje „određenost“ obično definira pomoću pojma poznatosti identiteta onoga što

imenica označava, zastupljeno je u velikom broju značajnih francuskih gramatika, među ostalim u R.-L. Wagner i J. Pinchon (1962), gdje se kvantifikacijska funkcija članova spominje kao novostvorena u modernom jeziku, a najkategoričniji u isticanju primarnosti njihove aktualizacijske funkcije je André Martinet: *“L'article le est défini. Il ne comporte pas d'autre trait de sens. On l'emploie dans tous les cas où il n'y a pas d'incertitude relative à l'identité ou le statut de ce qui est désigné par son noyau. Tout autre trait de sens susceptible de lui être attribué, comme 'unique', 'générique', etc. se dégage en fait soit du sens du noyau lui-même, soit de l'ensemble du contexte.”*¹

Iz te postavke izvedeni i u francuskim gramatikama prilično raširen opis djelovanja sustava članova može se sažeti na sljedeći način:

Određenost pojma označenog imenicom situacijskim ili jezičnim kontekstom povlači za sobom izbor određenog člana. Pri tome se obično prvi slučaj (određenost situacijskim kontekstom, tj. govornom situacijskom) ilustrira primjerima tipa *Ferme la porte, Où as-tu mis les gants?* (posrijedi su, reci će se najčešće, vrata i rukavice o kojima je „sada i ovdje“ riječ među

konkretnim sudionicima u aktu komunikacije), a drugi (određenost jezičnim kontekstom) primjerima tipa *Les mensonges de Max sont incroyables, J'ai beaucoup aimé l'histoire que Max m'a racontée hier soir* (tu će se, pak, reći da prisutnost modifikatora u obliku determinativne dopune i determinativne relativne rečenice određuju laži i priču o kojima je riječ kao Maxove laži, odnosno kao priču što ju je Max ispričao). U suprotnom se bira neodređeni član ako značenje imenice sadrži obilježje „brojivost“ (*J'ai trouvé des gants dans la rue*), a partitivni ako ono sadrži obilježje „nebrojivost“ (*Achète du lait, Il faut avoir de la patience*).

Ostane li jedinom teorijskom podlogom u predstavljanju temeljnih značenjskih funkcija sustava francuskih članova, ta vrsta prikaza će, što potvrđuje nastavna praksa, učenike navoditi na tvorbu pogrešnih rečenica kakve su **Tiens, il y a les écureuils dans notre jardin!* (navodna određenost situacijskim kontekstom), **Max raconte les histoires incroyables sur son ex-femme* (navodna određenost jezičnim kontekstom). Osim toga, ona ne sadrži elemente pomoću kojih bi se neprihvatljivost tih rečenica mogla objasniti: u prvom primjeru riječ je nedvojbeno o vjevericama o kojima, recimo, gledajući s prozora u vrt, konkretan govornik „sada i ovdje“ govori konkretnom sugovorniku, a u drugom o pričama koje determinativna dopuna određuje kao priče o nečijoj bivšoj ženi. I, na kraju, ona načelno ne omogućava objašnjenje prihvatljivosti parova rečenica koje se ni s motrišta situacijskog konteksta (obe su zamislive u govornoj situaciji „sada i ovdje“) ni s motrišta jezičnog okruženja imenice međusobno ne razlikuju, a opet sadrže različite oblike člana. Primjerice, možemo reći kako *Les élèves sont absents*, tako i *Des élèves sont absents*, kako *J'aime les films de Truffaut que personne n'aime*, tako i *J'aime des films de Truffaut que personne n'aime*, kako *Max est tombé amoureux de la cousine de Luc*, tako i *Max est tombé amoureux d'une cousine de Luc*.

Iz navedenih razloga smatramo da, praktički promatrano, u nastavi treba odmah vrlo jasno istaknuti da izbor člana u imeničkoj sintagmi

nikako ne ovisi o našoj subjektivnoj prosudbi „određenosti“ situacijskim kontekstom. Zato je korisno već u prvom koraku mjerilo određenosti situacijskim kontekstom zamijeniti mjerilom mogućnosti zamjene imeničke sintagme s određenim članom drugom vrstom referencijalnog izraza.² Istodobno valja upozoriti na činjenicu da izbor člana ne ovisi bezuvjetno ni o ustrojstvu same imeničke sintagme, to jest o tome je li ona jednostavna (ostvarena u obliku Determinant + Imenica: *mon ami*) ili proširena (ostvarena u obliku Determinant + Imenica + Modifikator, tj. sadrži dopunu imenici u obliku epiteta, apozicije ili determinativne dopune: *mon jeune ami, mon ami Nicolas, mon ami d'enfance*). Naime, učenici često određenost jezičnim kontekstom automatski pripisuju imenici u proširenoj sintagmi, što je pogrešno. Drugim riječima, bitno je da od samog početka usvoje ideju da izbor člana ovisi prvenstveno o značenju koje govornik želi prenijeti, to jest o načinu na koji želi predočiti pojam označen imenicom. A pravi uvid u sve mogućnosti koje u tom pogledu pruža sustav francuskih članova učenici ne mogu steći ne uključiti li se u nastavu i elementi drugog u francuskoj gramatici raširenog pristupa opisu njegove temeljne značenjske funkcije: onoga oslonjenog na postavku da članovi primarno služe preciziranju opsega u kojem govornik želi predočiti pojam označen imenicom, u rasponu od univerzalnog (maksimalni opseg) do singularnog (minimalni opseg).

Može se reći da tu zamisao u začetku nalazimo još u Gramatici Port-Royala, gdje se, u sedmom poglavlju, posvećenom članovima, za opis značenja imenica determiniranih članom koriste pojmovi *l'espèce dans toute son étendue*, to jest „vrsta u njezinom punom opsegu“, i *un ou plusieurs singuliers*, to jest „jedan ili više pojedinačnih predmeta (entiteta)“. Nakon toga, ona je na različite načine dalje razvijana u francuskoj gramatici.³

Polazeći od te postavke, osim uloge koju dvočlana morfološka opreka određeni/neodređeni član ima u izražavanju značenjske opreke „određenost“/„neodređenost“, učenicima treba posebno predstaviti i ulogu koju tročlana

morfološka opreka određeni/neodređeni/partitivni član ima na polju kvantifikacije, a to je davanje mogućnosti govorniku da stvar označenu imenicom predočava ili, pak, ne predočava (sebi, a onda i sugovorniku) u njezinoj ukupnoj kvantiteti.⁴ A u tom okviru valja istodobno predstaviti značenjske učinke ovisne o tome kombinira li se izabrani način predočavanja s imenicom u jednini ili s imenicom u množini i, s druge strane, s imenicom koja označava nešto brojivo ili s imenicom koja označava nešto nebrojivo.

Dakle, u predstavljanju tog aspekta djelovanja sustava francuskih članova cjelokupan opis možemo osloniti na tri značenjske opreke: „ukupna kvantiteta“/„samo dio ukupne kvantitete“ (ta opreka upravlja izborom određenog ili, pak, jednog od druga dva oblika člana), „brojivo“/„nebrojivo“ (opreka koja upravlja izborom neodređenog ili, pak, partitivnog člana), i „jednina“/„množina“ (opreka koja objašnjava različite značenjske učinke proizvedene uporabom članova), te reći:

(1) Ako stvar označenu imenicom promatramo i želimo predočiti u njezinoj ukupnoj kvantiteti, onda o njoj govorimo kao o vrsti stvari, i tada se u francuskom nameće uporaba određenog člana. S motrišta mogućnih značenjskih učinaka, to znači sljedeće:

(a) Ako je imenica u množini, kombinacija predodžbe vrste stvari i predodžbe množine proizvodi značenjski učinak „svi“, „svaki, bilo koji primjerak te vrste stvari, te klase“. Tako je u rečenicama *Max aime les chiens* („Max voli sve pse, svakog, bilo kojeg psa“) i *Max ne supporte pas les mensonges* („Max ne podnosi nijednu laž, ma kakva bila“).

A budući da nam nastavno iskustvo pokazuje kako učenici ovdje imaju tendenciju pojam klase (vrste stvari) shvatiti kao da se odnosi samo na pojedinačne pojmove uzete u njihovom maksimalnom opsegu, već na samom početku tu krivu interpretaciju treba otkloniti isticanjem činjenice da klasu, tj. „vrstu stvari“ tvore ne samo, recimo, „psi“ ili „laži“ kao takvi, nego i „veliki psi“, „laži susjedove žene“ i slično. Treba, dakle, podcrtati da gore opisani značenjski

činak dobivamo i u rečenicama kakve su *Max aime les grands chiens* („Max se boji svih velikih pasa, svakog, bilo kojeg velikog psa“), *Max ne supporte pas les mensonges de la femme de son voisin* („Max ne podnosi nijednu od laži koje priča žena njegova susjeda“).

(b) Ako je imenica u jednini, kombinacija predožbe vrste stvari i predožbe jednine proizvodi dvojak značenjski učinak, ovisno o tome da li stvar označena imenicom nije ili jest realno jedini postojeći primjerak u svojoj vrsti: u prvom slučaju značenjski učinak je „predstavnik te vrste stvari“, u drugom „jedan jedini, dakle jedinstven primjerak te vrste stvari“. Tako će biti u rečenicama *Max ne supporte pas le mensonge*, *Max aime la viande*, *La bière devrait être moins chère*, *Rien d'autre ne l'intéresse que l'argent*, *L'intelligence peut être mesurée*, koje ilustriraju prvi slučaj (imenovane u jednini, stvari kakve su „laž“, „meso“, „pivo“, „novac“, „pamet“ uz određeni član bit će interpretirane kao predstavnici cjelokupne vrste, tj. stoje za „svaka laž“, „svako meso“, „svako pivo“, „svaki novac“, „svaka pamet“), te u rečenicama *Paris est la capitale de la France*, *Présente-moi à la mère de Max*, *Le soleil éclaire la Terre*, *L'été est ma saison préférée*, koje ilustriraju drugi slučaj (samo je jedan glavni grad Francuske, samo je jedna Maxova majka, itd., te se uz određeni član nužno dobiva značenjski učinak jedinstvenog primjerka u vrsti).

Neposredno nakon ovog općenitog predstavljanja određenog člana kao svojevrsnog kvantifikatora, dojmljivo će biti učenicima pokazati kako to objašnjava jednu od njegovih uporaba koja se obično navodi izdvojeno, kao osobita, što zapravo nije. Mislimo na tzv. distribucijsku vrijednost, u spoju s imenicama koje označuju vremensko razdoblje ili mjernu jedinicu: *Le matin, je me réveille difficilement* (svako jutro, svih jutara), *Mon docteur reçoit le lundi* (ponedjeljkom, tj. svakog ponedjeljka), *Mon cours de yoga a lieu deux fois la semaine* (tjedno, tj. svakog tjedna), *Ce tissu coûte 225 francs le mètre* (po svakom metru) itd.

S druge strane, ako stvar označenu imenicom ne promatramo i ne želimo predočiti u nje-

zinoj ukupnoj kvantiteti, onda o njoj govorimo kao o primjerku odnosno primjercima jedne vrste stvari (kao o jednom ili više pojedinačnih članova klase), i tada se u francuskom nameće uporaba ili neodređenog ili partitivnog člana.

I upravo na ovome mjestu je pogodno učenicima pokazati kako, za razliku od opreke „određenost“ / „neodređenost“, značenjska opreka „u ukupnoj kvantiteti“ / „samo u dijelu ukupne kvantitete“ može objasniti neprihvatljivost već spominjanih rečenica kakve su **Tiens, il y a les écureuils dans notre jardin* i **Max raconte les histoires incroyables sur son ex-femme*: budući da u njima članovi služe kao kvantifikatori (a ne kao determinanti), teško je zamislivo da bi govornik kanio reći kako su se sve vjeverice svijeta okupile u njegovu vrtu ili kako Maxove priče o bivšoj ženi iscrpljuju listu mogućih nezamislivih priča o njoj (u uobičajenim okolnostima, podrazumijeva se da su posrijedi primjerci vjeverica i priča izdvojeni iz vrste, te da treba uporabiti neodređeni član). To istodobno objašnjava zašto možemo reći kako *Les élèves sont absents* (ako su svi učenici odsutni), tako i *Des élèves sont absents* (ako su samo neki od njih odsutni), kako *J'aime les films de Truffaut que personne n'aime* (ako mislimo na klasu „Truffautovi filmovi koje nitko ne voli“, a naša se tvrdnja odnosi na sve njene članove: želimo reći da se nama sviđaju svi oni Truffautovi filmovi koji se drugima ne sviđaju), tako i *J'aime des films de Truffaut que personne n'aime* (naša se tvrdnja odnosi na samo neke članove klase: želimo reći da nam se sviđaju pojedini Truffautovi filmovi koji se drugima ne sviđaju), kako *Max est tombé amoureux de la cousine de Luc* (ako Luc ima samo jednu sestričnu, ona je jedinstven primjerak u svojoj vrsti, a time i predstavnik klase u cjelini, pa koristimo određeni član), tako i *Max est tombé amoureux d'une cousine de Luc* (ako Luc ima više od jedne sestrične).

Kao i u slučaju distribucijske vrijednosti određenog člana, i ovdje će dojmljivo biti učenicima pokazati kako kvantifikacijska funkcija neodređenog člana stoji u osnovi jedne njegove navodno posve osobite, izdvojene uporabe.

Mislimo na tzv. afektivnu vrijednost koju on ima u uskličnim rečenicama, uz imenice kojih se formalno neizraženi epitet pretpostavlja u interpretaciji: *Il fait un soleil!*, *Il gagne un argent!*, *Il est d'une modestie!*, *Il a parlé avec une éloquence!* *Le ciel est d'un bleu!*, *Il y avait une foule!* Naime, u takvim rečenicama upravo prisutnost neodređenog člana, koji doziva u svijest ideju primjerka izdvojenog iz vrste, a ne vrste u cjelini, upućuje na mentalnu restituciju epiteta (takvog koji izražava intenzitet onog što označuje imenica, recimo „jako sunce“, „ogroman novac“, „nevjerojatna skromnost“, „izvanredna rječitost“, „zapanjujuće plavetnilo“), bez koje dobivamo besmislene interpretacije tipa „sija neko od postojećih sunca“, „zarađuje neki od postojećih novaca“, „posjeduje neku od postojećih skromnosti“ itd.

Nakon što je oprekom između predočavanja stvari u njezinoj ukupnoj kvantiteti ili, pak, samo u dijelu njezine ukupne kvantitete definirana značenjska podloga za izbor određenog nasuprot neodređenom ili partitivnom članu, treba pokazati temeljem čega se govornik opredjeljuje za izbor jednog ili drugog od dva posljednja oblika, te reći:

(3) Ako stvar označenu imenicom ne promatramo u njezinoj ukupnoj kvantiteti, relevantnom postaje razlika između brojivih stvari, tj. onih čija se kvantiteta da brojčano izraziti (primjerice, „pas“: *un chien, quatre chiens, soixante chiens* itd.) a teško se da pojmiti razlikovanjem dijela i cjeline (**un peu de chien*), i nebrojivih stvari, tj. onih kojih se kvantiteta može pojmiti razlikovanjem dijela i cjeline (recimo, „novac“, „pamet“: *peu d'argent, assez d'intelligence*), a vrlo teško brojčano (**deux argents, *soixante intelligences*). Označuje li imenica brojivu stvar, nameće se izbor neodređenog člana dok se uz imenice koje označuju nebrojivu stvar bira partitivni član. S motrišta značenjskih učinaka, to znači sljedeće:

(a) Uporabom neodređenog člana, kombinacija predožbe samo dijela ukupne kvantitete i predodžbe nepreciziranog broja proizvodi značenjski učinak „pojedinačni, samo neki predstavnici, primjerci vrste“ uz imenice u množini,

a „samo jedan, ali ne i jedan jedini, jedinstven primjerak vrste“ uz imenice u jednini: *Max a des chiens* (ne sve pse, nego samo neke primjerke vrste), *Max raconte des mensonges* (ne sve moguće, nego samo neke laži), *Paris est une capitale européenne* (ima više europskih glavnih gradova, a mi govorimo o samo jednom od njih), *Max a une mère assez sévère* (nije samo Maxova majka stroga, ima još strogih majki).

U nastavi će na ovome mjestu biti korisno vratiti se na opreku između određenog i neodređenog člana, koja se sada može rasvijetliti na još jedan način. Naime, gornje primjere, u kojima su kao klase (vrste stvari) ustanovljene „klasa laži“, „klasa europskih glavnih gradova“ i „klasa strogih majki“, iz kojih se, uporabom neodređenog člana, izdvajaju neki članovi, možemo suprotstaviti primjere *Les mensonges de Max sont incroyables* (sve njegove laži su nevjerojatne), *Paris est la capitale de la France* (Francuska ima samo jedan glavni grad, Pariz je jedan jedinstveni primjerak te vrste), *La mère de Max est assez sévère* (Max ima samo jednu majku i ona je stroga), u kojima su kao klase (vrste stvari) ustanovljene „Maxova laži“, „francuski glavni grad“ i „Maxova majka“, koje se, uporabom određenog člana, predočavaju u njihovoj ukupnoj kvantiteti. Otuda, može se nastaviti, i neprihvatljivost rečenica kakve bi bile **Paris est une capitale de la France* (jer nema više od jednog francuskog glavnog grada), **Paris est la capitale européenne* (jer ima još europskih glavnih gradova), **Max a la mère assez sévère* (jer ima još strogih majki), **Max raconte les mensonges* (jer ima još laži na svijetu, osim onih koje priča Max).

(b) Uporabom partitivnog člana, kombinacija predodžbe samo dijela ukupne kvantitete i predožbe neprecizirane, a brojčano neizrazive kvantitete, proizvodi značenjski učinak „samo neodređeni dio toga, samo neodređena kvantiteta toga“ neovisno o tome je li imenica u jednini ili u množini: *Achète de la viande* (nešto mesa), *Achète des épinards* (nešto špinata), *Max me doit de l'argent* (neku količinu novca), *Il faut de l'intelligence pour résoudre*

ce problème (makar nešto pameti), *Ayez de la patience!* (makar nešto strpljivosti).

Kako je poznato, neki francuski gramatičari smatraju da zapravo postoje samo oblici jednine partitivnog člana (*du, de l', de la*), jer se množinski oblik *des* koristi samo uz imenice koje nemaju jedninu (a označavaju nebrojivo), primjerice *manger des épinards*. Mi držimo da se pitanje postojanja množine partitivnog člana postavlja ne po sebi, nego jednostavno zato jer su imenice sa značenjskim obilježjem nebrojivosti po prirodi stvari teško zamislive u množini. Drugim riječima, mislimo da je pitanje koristi li se doista partitivni član u množini uz imenice koje razlikuju jedninu i množinu, praktički promatrano, irelevantno, pa ga učenicima uopće nije potrebno spominjati. Nasuprot tome, na ovome mjestu ih treba upozoriti na činjenicu da za razliku od imenica koje načelno sadrže samo značenjsko obilježje brojivosti (iz naših primjera to su *gant, porte, écurie, film, élève, chien, mensonge, capitale, mère, cousine*) ili, pak, samo obilježje nebrojivosti (*viande, argent, intelligence, patience*), ima i onih koje su s tog motrišta dvojstvene: takve su, iz naših primjera, imenice *bière* i *lait*, koje u jednom svom značenju („vrsta napitka“) označuju nešto nebrojivo, a u drugom („boca, čaša piva“, „spakirana litra mlijeka“, kao u *naručiti tri piva, kupiti dva mlijeka*) nešto brojivo. U tom kontekstu korisno je podcrtati kako, onda, upravo izborom neodređenog ili, pak, partitivnog člana jasno upućujemo na to u kojem ih značenju uzimamo: kazavši, recimo, *Max voudrait de la bière* (pivo), *C'est du veau* (teletina), pokazujemo, uz ostalo, da im pripisujemo obilježje nebrojivosti, dok kazavši *Max voudrait une bière* (čaša piva), *C'est des veaux nourris au foin* (tele), stavljamo na znanje da im pripisujemo obilježje brojivosti.

Na taj način vođen prikaz jedne od dviju temeljnih značenjskih opreka koje prenosi sustav članova u francuskom može se dovršiti zajedničkom, postupnom analizom rečenica izabranih tako da ilustriraju samo slučajeve u kojima članovi djeluju kao kvantifikatori. Drugim riječima, ostavit će se po strani rečenice u

kojima oni služe izražavanju kategorija određenosti i neodređenosti, a to znači poznatosti ili nepoznatosti identiteta stvari označene imenicom (tako će se sustavno isključivati tipski primjeri kontinuirane naracije kakav je *Il y avait une fois un roi. Le roi avait trois fils...* i slično). Ovdje ćemo predložiti jedan mogući uzorak takve analize, s namjerom da, prije svega, покаžemo kojim se smjerom ona treba kretati:

Ostavljajući praznine na mjestu na kojem se očekuje član, od učenika ćemo zahtijevati da prihvatljive interpretacije iskažu unaprijed, te nakon toga zaključite koji se oblik člana nameće. Moguće je, razumije se, vježbu dati i u obliku prijevoda tih jednostavnih rečenica s hrvatskog na francuski. Treba poći od rečenice tipa (*Les femmes sont bêtes*, gdje se teži interpretaciji „sve su žene glupe“, no već sljedećim primjerom istaknuti da nije isključena ni ideja da su glupe samo neke od njih, posebice kada jezični kontekst to jasno pokazuje, kao u, recimo, (*Des femmes sont bêtes, d'autres ne le sont pas*, gdje je određen član neprihvatljiv. Nakon toga ćemo primjerom tipa *Jeanne et Marie sont (des) femmes intelligentes* ilustrirati situaciju u kojoj je prihvatljiv samo neodređen član („ima još pametnih žena, osim njih dvije“), te seriju rečenica kojom se suprotstavljaju kvantifikacijske vrijednosti određenog i neodređenog člana zaključiti primjerom koji pokazuje mogućnost njihove alternacije u istom jezičnom kontekstu, ovisno o onome što govornik želi izraziti: recimo, *Ce jour-là, (les/des) magasins seront fermés* (moguće je da će svi dućani biti zatvoreni, ali i to da će zatvoreni biti samo neki od njih). U sljedećem koraku ćemo se vratiti svim analiziranim rečenicama i tražiti od učenika da objasne zašto ni u jednoj od njih ne figurira partitivni član (očekuje se odgovor da sve relevantne imenice označuju nešto brojivo), i tek potom uvesti one u kojima se javlja i taj oblik člana, jednostavnim primjerima kakvi su *Est-ce que c'est (de la) soie?*, *Il faut avoir de la patience*. Odmah uz to valja jasno podcrtati da bi zaključak kako se ispred imenice koja označuje nešto nebrojivo automatski bira partitivni član bio pogrešan, da izbor člana i tu

prvenstveno ovisi o načinu na koji se stvar označena imenicom predočava, te u tom smislu analizirati nešto složeniji primjer tipa *Elle a (de la) patience, elle a même (une) patience infinie, mais la patience ne l'aidera pas à résoudre ce problème*: prva imenička sintagma prenosi ideju da dotičnu osobu krasi neka neprecizirana količina strpljivosti (da ona ima udjela u toj vrlini, da od ukupne količine strpljivosti jedan dio pripada njoj: teško je zamisliva ideja da cjelokupnu moguću strpljivost posjeduje samo ona), pa biramo partitivni član; drugom se sugerira da je posrijedi samo jedan (ali ne i jedan jedini, jedinstven) primjerak vrste stvari koju nazivamo strpljivošću (uz epitet nebrojiva imenica dobiva interpretaciju „poseban slučaj u svojoj vrsti“, tj. takav slučaj strpljivosti koji nazivamo beskrajnom strpljivošću), pa biramo neodređeni član; na kraju, trećom imeničkom sintagmom strpljivost predočavamo isključivo kao vrstu stvari (ta vrsta osobine neće joj pomoći da riješi problem), pa biramo određeni član. Ako se ova vrsta rezoniranja čini preteškom u primjeru u kojem se javlja pojam strpljivosti, možemo uzeti primjer u kojem se koristi pojam novca: *Bien qu'elle ait de l'argent* (ona ima neku količinu novca, ali sigurno ne sveukupnu količinu na svijetu postojećeg novca), *et même un argent fou* (posjeduje čak jedan primjerak one osobite vrste stvari koju nazivamo velikim novcem), *l'argent ne l'intéresse pas* (novac kao takav, tj. kao vrsta stvari, ne zanima ju). Na kraju ćemo nizom primjera ilustrirati slučajeve u kojima izbor neodređenog ili, pak, partitivnog člana pokazuje pripisujemo li imenici značenjsko obilježje „brojivost“ ili, pak, značenjsko obilježje „nebrojivost“: *un lait* (spakirana litra mlijeka) – *du lait* (mlijeko), *un jus* (bočica ili čaša soka) – *du jus* (sok), i slično s raznim vrstama napitaka, *un veau* (tele) – *du veau* (teletina), *un poulet* (pile) – *du poulet* (piletina), *un poisson* (riba) – *du poisson* (riblje meso), i slično s raznim vrstama mesa, *des fers* (lisice, okovi) – *du fer* (željezo), *des ivoires* (predmeti od bjelokosti) – *de l'ivoire* (bjelokost), *des bontés* (dobra djela) – *de la bonté* (dobrota) itd.

Predloženi prikaz djelovanja francuskih članova kao kvantifikatora može se dalje uzeti i kao početna točka za objašnjenje dva osnovna slučaja brisanja člana i njegove zamjene prijedlogom *de*: u imeničkoj sintagmi u kojoj na mjestu determinanta stoje prilog ili imenica koji prenose ideju na ovaj ili onaj način precizirane kvantitete (*trop de problèmes, deux bouteilles de champagne, un grand nombre de manifestants, un minimum de tolérance, un tas de choses, un groupe d'étudiants*), te u imeničkoj sintagmi u funkciji direktnog objekta ili pravog subjekta u niječnoj rečenici kojom se izražava apsolutna negacija (*Max n'a pas de chiens, Il n'y a plus de danger*). Naime, nije teško vidjeti zašto je tu prisutnost člana isključena: kako je kvantiteta označena, bilo pozitivno, bilo, kao u slučaju apsolutne negacije, kao nulta kvantiteta, uporaba članova koji bi uveli ideju da se stvar označena imenicom predočava samo u dijelu, ali u nepreciziranom dijelu njezine ukupne kvantitete, dovela bi do proturječja (već je precizirano u kojem se dijelu njezine ukupne kvantitete stvar predočava). To istodobno objašnjava zašto se ova dva pravila o brisanju člana primjenjuju samo na neodređeni i partitivni, a ne i na određeni član. Dakle, u tom kontekstu učenicima možemo predstaviti sljedeći niz tipskih primjera, uz odgovarajuća objašnjenja:

Prvo treba istaknuti da spomenuta dva pravila o zamjeni člana prijedlogom *de* pogađaju samo neodređeni i partitivni član: *Max a des chiens* (neodređeni član upućuje na ideju neke, neprecizirane kvantitete pasa: znamo samo da

on ima pse, ali nemamo nikakvu predodžbu o tome koliko pasa ima), nasuprot *Max a beaucoup / un tas de chiens* (neodređeni član se briše jer je kvantiteta pasa precizirana: znamo da ima puno pasa, da ima gomilu pasa), te *Max n'a pas de chiens* (kvantiteta pasa precizirana je kao nulta: znamo da nema nijednog psa); slično tome s partitivnim članom: *Max a de la patience*, nasuprot *Max a beaucoup de patience*, te *Max n'a pas de patience*. U nastavku ćemo ustvrditi kako slučaj apsolutne negacije pokazuje da nema prepreka uporabi određenog člana: *Max n'aime pas les chiens* (nije proturječno tvrditi da netko ne voli sve, bilo kojeg psa). Na kraju valja istaknuti da se u slučaju apsolutne negacije pravilo o brisanju neodređenog i partitivnog člana odnosi samo na imeničke sintagme u funkciji direktnog objekta (*Max n'a pas de chiens*) i pravog subjekta (*Il n'y a plus d'écureuils dans le jardin*), te da slobodno možemo reći, primjerice, *Ce n'est pas de la soie, c'est du nylon* (gdje relevantne imeničke sintagme stoje u funkciji atributa subjekta).

Svladati uporabu članova u cjelini svakako je jedna od najtežih zadataka s kojom se suočavaju govornici koji francuski uče kao strani jezik, a izbor načina predstavljanja te gramatičke jedinice postavlja jednako tešku zadaću pred nastavnika. Ovim radom željeli smo olakšati tu zadaću u pogledu samo jednog, ali jako važnog i u našoj školskoj praksi većinom zanemaranog aspekta djelovanja sustava francuskih članova, nikako ne sugerirajući da su oni ostali od manjeg značenja.

REFERENCIJE

- Arnauld et Lancelot (1969). *Grammaire générale et raisonnée*. Paris: Republications Paulet.
- Ducrot, O. et Schaeffer, J.-M. (1999). *Nouveau dictionnaire encyclopédique des sciences du langage*. Paris: Seuil.
- Guillaume, G. (1964). *Langage et science du langage*. Paris, Québec: Nizet & Presses de l'Université Laval.
- Martinet, A. (sous la dir. de) (1979). *Grammaire fonctionnelle du français*. Paris: Didier.
- Wagner, R.-L. et Pinchon, J. (1962). *Grammaire du français classique et moderne*. Paris: Hachette.
- Wilmet, M. (1998). *Grammaire critique du français*. Paris, Bruxelles: De Boeck & Larcier.

FRENCH ARTICLES AS QUANTIFIERS

Adaptation of the theoretical framework to classroom work

Summary

The observation that one of the primary sources of errors made by Croatian students in the use of French articles lies in the neglecting of their function as quantifiers leads us to propose here a simple and comprehensive theoretical framework for the mastering of that part of French grammar. Adapted to classroom work, it is based on the assumption that the system of French articles serves, among other things, to mark the extension of the notion represented by the noun.

Key words: French grammar, the system of French articles, quantification, theory and didactics

LES ARTICLES FRANÇAIS EN TANT QUE QUANTIFIEURS

Adaptation du cadre théorique au travail en classe de langue

Résumé

La constatation que l'une des sources principales des fautes relatives à l'emploi des articles français faites par les élèves croates réside dans le fait que les enseignants ont tendance à négliger leur fonction de quantifieurs nous amène à proposer ici un cadre théorique simple et clair, qui serve de base à la maîtrise de cet aspect de la grammaire du français. Adapté au travail en classe, il se fonde sur une des thèses les plus répandues sur le fonctionnement sémantique du système de l'article en français, selon laquelle la notion que celui-ci représente est l'extension possible d'un concept.

Mots-clés: grammaire du français, système des articles, quantification, théorie et didactique

BILJEŠKE

¹ A. Martinet (1979, str. 41).

² O pojmu referencijalnih izraza, koji osim takozvanim jednodrednim deskripcijama (=određeni član + imenica) mogu jezično biti izraženi i imeničkim sintagmama u obliku (a) vlastitog imena, (b) pokazne ili posvojne zamjenice i (c) imenice kojoj prethodi pokazni ili posvojni determinant, v. Ducrot-Schaeffer (1999, str. 365 – 372).

³ One koje bi zanimale pojedinosti razrade tog viđenja sustava članova upućujemo prvenstveno na dva autora: G. Guillaumea, koji svoju glasovitu teoriju o članu sažima u radu "Le Problème de l'article et sa solution en français" (1964, str.143–183) i M. Wilmeta (1998, str.119–169), koji iznimno minuciozno analizira sve aspekte kvantifikacijske uporabe francuskih članova.

⁴ Mislimo da je u nastavi pogodnije koristiti izraz „stvar označena imenicom“ (ako se prethodno objasni da nije riječ o „stvarima“ u užem smislu, nego u širem, logičkom smislu) nego sigurno točniji izraz „pojam označen imenicom“, jednostavno zato jer on učenici, osim što im je neposredno razumljiviji, pomaže da si jasnije predoče značenjske učinke proizvedene kombinacijom ideje koju prenose članovi s idejama jednine, množine, brojivosti i nebrojivosti koje prenose same imenice. Iz istih razloga, umjesto izraza „pojam u njegovom punom opsegu“ koristit ćemo izraz „stvar u njezinoj ukupnoj kvantiteti“.